

Mediatheken opereren te los van onderwijs 'Er kan beslist meer uitgehaald worden'

Veel mediathecarissen in het groene onderwijs willen graag meer betrokken zijn bij het onderwijs op hun school. Zeker bij competentiegericht onderwijs hoort de mediatheek op de middenstip en niet aan de zijlijn, is de gedachte. Een reële wens in een groene onderwijswereld met een landelijke back office met opdrachten en een educatieve content catalogus?

"Ik had een mooie toko", legt Yvonne van der Horst uit. Ze doelt daarmee op het gebouwtje op het schoolterrein waarin de mediatheek van Wellantcollege Rijswijk gevestigd was. Leerlingen en docenten maakten er goed gebruik van, maar de schoolleiding besloot nog niet zo lang geleden dat de mediatheek in afgeslankte vorm naar het hoofdgebouw zou verhuizen. De mediatheek werd een open leercentrum. Binnen het schoolgebouw kwam een ruimte voor 12 computers voor de leerlingen. De boeken uit de mediatheek kregen daar ook een plaatsje. De videobanden verdwenen naar de klassen en de overige spullen verdwenen naar de zolder. De mbo-locatie met 460 leerlingen kon zich financieel geen volledige bemanning van een

Ingrid Busser: "Om de plaats van de mediatheek in het competentiegericht onderwijs scherper in beeld te krijgen, zou er een beleidsplan moeten komen"

mediatheek meer permitteren. Yvonne van der Horst regelt nu de uitleen van de boeken, helpt leerlingen, houdt de absentieadministratie van de school bij, neemt de telefoon aan en verricht allerlei administratieve taken.

Manusje-van-alles

Dat mediatheek en mediathecaris van de school in Rijswijk dit lot te wachten stond, was Van der Horst al langer duidelijk. Ze vertelde erover tijdens een bijeenkomst voor mediathecarissen in het groene onderwijs die in mei 2006 werd georganiseerd door Groen Kennisnet. Het onderwijs verandert, competentiegericht leren vraagt om individuele leerwegen, leidt tot tempoverschillen en een toenemende behoefte aan informatie voor het uitvoeren van opdrachten. Dat moet wel gevolgen hebben voor het werk van mediathecarissen. Daarom deze bijeenkomst.

In gesprek over die problematiek werd tijdens de goed bezochte bijeenkomst al snel duidelijk dat dit voorval uit Rijswijk niet op zichzelf stond. Hoewel er grote verschillen zijn tussen aoc's en hao-instellingen en tussen met name aoc's onderling, werd duidelijk dat in de meeste scholen de mediatheek tamelijk los van het onderwijs opereert. Docenten leveren – uitzonderingen daargelaten – geen input voor de mediatheek. Ze hebben ook weinig contact met de mediathecarissen over hun opdrachten en de daarvoor benodigde bronnen. Dat zou toch anders moeten, werd geconcludeerd.

De kleinschaligheid van het groene onderwijs blijkt echter een lastige factor. Hogescholen slagen er – mede door hun omvang – in om een goede mediatheekvoorziening in de benen te houden. Maar voor de aoc-locaties ligt dat een stuk lastiger. Veel mediathecarissen zijn niet opgeleid voor dit vak, de voorzieningen zijn vaak beperkt en het takenpakket van de mediathecaris komt in veel gevallen neer op een manusje-van-alles-functie. Ze houden toezicht, bemensen de helpdesk en balie, verzorgen de uitleen van materialen, ondersteunen computergebruik in het open leercentrum en zijn nogal eens 'politieagent' bij lesuitval en tussenuren. Wat niets met

de schaalgrootte van aoc-locaties te maken heeft, maar wel veelzeggend is: nogal wat van de aanwezige aoc-mediathecarissen worden binnen hun school niet op de hoogte gehouden van vernieuwingen/veranderingen in het onderwijs terwijl die toch vaak grote gevolgen hebben voor hun werkzaamheden.

Opgave

Is een mediatheek wel nodig op een school waar het onderwijs competentiegericht werkt? Klaas Jellema, programamanager van het landelijk project Het Groene Lab dat de invoering van competentiegericht onderwijs in het groene mbo begeleidt, vindt dat een lastige vraag. "In het verleden is ingestoken op mediatheken om leerlingen flexibel van documentatie te voorzien. Dat streven past ook bij de competentiegerichte kwalificatiestructuur", zo stelt hij vast. "Maar," zo vraagt hij zich af, "heb je nog wel een mediatheek nodig als je een goede back office hebt en leerlingen met laptops werken zoals we inmiddels experimenteel in een pilot bij AOC Oost doen?"

Over de functie van mediathecaris denkt Jellema genunanceerder. "Gebruik maken van bronnen gaat docenten niet gemakkelijk af. Er is veel aanbod en het is erg onoverzichtelijk. Dat is een enorme opgave. Vanuit dat oogpunt zie ik zeker een belangrijke rol voor mediathecarissen op schoolniveau." Opgeleide mediathecarissen, voegt hij daar aan toe. "Want het groene onderwijs telt nogal wat mediatheekmedewerkers die via werkgelegenheidsprojecten de school binnen kwamen of die gerecruuteerd werden uit het onderwijsondersteunend personeel. Zij helpen leerlingen bij o.a. computergebruik en verrichten baliewerkzaamheden, maar zijn niet of nauwelijks opgeleid voor het vak van mediathecaris."

Wandelgangen

Ingrid Busser, mediathecaris bij Helicon Opleidingen MBO Nijmegen, voelt zich af toe wel een manusje-van-alles. "Hoewel hier ook nog 2 deeltijders werken en we 1,5 fte effectief hebben, zit ik hier regelmatig alleen en moet dan al dat soorten dingen erbij doen. Boeken en tijd-

Landelijke samenwerking

In 2006 organiseerde Groen Kennisnet in samenwerking met Bibliotheek Wageningen UR tweemaal een bijeenkomst voor mediathecarissen. De overweging was dat competentiegericht onderwijs belangrijke consequenties heeft voor de rol van de mediatheek en mediathecarissen op de scholen. Doel was om informatie en ervaringen uit te wisselen, kennismaken met de diensten van Bibliotheek Wageningen UR en nagaan of een permanent netwerk mediathecarissen groen onderwijs zinvol en gewenst is.

De belangstelling voor deze bijeenkomsten was groot en met name aoc-mediathecarissen gaven aan dat ze behoefte hebben aan een permanent netwerk. In overleg met Bibliotheek Wageningen UR wordt momenteel bekeken hoe zo'n permanent netwerk gestalte kan krijgen.

schriften invoeren, tijdschriften laten circuleren, leerlingen helpen met computerproblemen, boeken bestellen." Leerlingen van de school weten haar mediatheek overigens goed te vinden. Ze komen bijvoorbeeld voor boeken of tijdschriften voor opdrachten of gaan werken op een van de computers. Voor docenten ligt dat anders. "Met de start van het competentiegericht leren zie je dat het wat beter wordt, maar over het algemeen komen hier maar weinig docenten," legt ze uit. Structureel overleg tussen mediathecaris en docenten is er niet. Wel herinnert Ingrid zich dat er binnen Helicon Opleidingen een platform was waarin mediathecarissen van de verschillende locaties regelmatig met elkaar overlegden. "Bij de reorganisatie van Helicon werd dat in 2002 opgeheven. De samenkomst van mediathecarissen werd toen op een wat minder officiële wijze voortgezet maar stopte bij de op handen zijnde samenvoeging van de locaties Oss en Nijmegen." Kennelijk →

zit de rol van de mediathecaris in het competentiegericht onderwijs niet in het vizier.

Om zo goed mogelijk aan te sluiten op wat voor het onderwijs nodig is, probeert Busser mogelijke vragen van docenten voor te zijn. “Inderdaad, dat is over het algemeen aanbodgestuurd”, erkent ze. “Ik zou het liever vraaggestuurd doen, maar dat gaat niet zomaar. Docenten gaan over de inhoud van het onderwijs en ze denken er in eerste instantie niet aan om met hun informatie-vragen bij mij te komen.” Daarom zijn volgens Ingrid Busser contacten met docenten in de wandelgangen heel belangrijk. “Dan kun je op zaken inspringen.” Om de plaats van de mediatheek in het competentiegericht onderwijs scherper in beeld te krijgen, zou er volgens haar een beleidsplan moeten komen. Ook is ze een voorstander van landelijke samenwerking om kennis uit te wisselen.

Nauwelijks contacten

Marian Dangremond is verantwoordelijk voor de mediatheek van Wellantcollege Houten. Ze werkt al sinds 1983 op de school. In eerste instantie als amanuensis. Toen ook deze school begin jaren '90 de noodzaak van een mediatheek inzag, veranderde ze van functie. Ze volgde een driedaagse cursus van Stoas om zich te bekwamen in het vak. “Een gekwalificeerde mediathecaris zou beslist veel aan te merken hebben op de manier waarop ik de mediatheek heb ingericht. Maar het loopt in ieder geval.” Als enige medewerker van de mediatheek op deze school met 1.200 leerlingen heeft Dangremond het druk. “Er komen hier gemiddeld 150 leerlingen per dag waarvan er pakweg 10 à 15 mijn hulp vragen bij het zoeken van informatie.” Veel van haar tijd zit in de overige taken: leerlingen helpen bij computergebruik, uitleen – van boeken tot de beamer – enzovoorts. Contact met docenten over bijvoorbeeld opdrachten waarbij de mediatheek in beeld is, vindt volgens Dangremond nauwelijks plaats. “De schoolleiding heeft wel ooit pogingen daartoe ondernomen, maar dat verwaterde snel.” Haar conclusie: “De mediatheek heeft niet echt een serieuze positie binnen de school. Er kan beslist

meer uitgehaald worden.” Net zoals Ingrid Busser pleit ze voor landelijke samenwerking met mediathecarissen van overige groene onderwijsinstellingen om gezamenlijk de mediatheekfunctie te ontwikkelen.

Langzame verandering

De werkomgeving en opvattingen van José van Enckevort, mediathecaris van de vmbo-mbo-locatie Horst van het Citaverde College, komen sterk overeen met die van Ingrid Busser en Marian Dangremond. “Ongeveer 30 à 40 procent van mijn tijd kan ik besteden aan het helpen van leerlingen bij het zoeken naar informatie. De rest van mijn tijd gaat op aan andere taken”. Van Enckevort zegt overigens redelijk tevreden te zijn met de wijze waarop de mediatheek in de school functioneert, maar constateert tegelijkertijd dat er nog heel wat zal moeten gebeuren. “Het zou mooi zijn als (het gebruik van) de mediatheek deel zou uitmaken van de onderwijsopdracht die de onderwijsteams jaarlijks vaststellen”. De praktijk is vaak nog anders; de deur van haar mediatheek wordt niet platgelopen door docenten maar ze constateert wel een langzame verandering. Van Enckevort ziet het als een goed begin. “Ik wil echter nóg meer betrokken worden bij het onderwijs en dat gaat de goede kant op”, zo concludeert ze.

Aan belangstelling van de kant van leerlingen heeft ze geen gebrek. Haar mediatheek die ze met 2 collega's (gezamenlijk 1 fte) en 6 vrijwilligers draaiende houdt, heeft 40 plaatsen die onder de schooltijd altijd bezet zijn. “Regelmatig moet ik leerlingen teleurstellen omdat we vol zitten.” Aan de populatie in haar mediatheek zegt Van Enckevort te kunnen merken dat ook het vmbo-onderwijs in Horst aan het veranderen is. “In het begin kwamen hier hoofdzakelijk mbo-leerlingen, nu even zo vaak vmbo-leerlingen. Dit neemt niet weg dat deze verschillende doelgroepen ook verschillend gebruik maken van de mediatheek.”

Monkeys

“Als mediathecaris ben je intermediair tussen vraag en aanbod van kennis.

Door de opkomst van internet heeft dat aanbod de afgelopen decennia heel andere vormen gekregen. De mediathecaris moet daaruit voor leerling en docent relevante informatie halen. Voor leerlingen en studenten is het daarbij van belang dat ze de waarde van bronnen leren kennen. Hoe betrouwbaar zijn ze? Een mediathecaris helpt leerlingen daarbij.” De omschrijving van de taak van de mediathecaris is van Peter van Gaal. Mediatheken in het groene onderwijs zijn voor hem bekend terrein. Begin jaren '90 was hij intensief betrokken bij de opzet van mediatheken in het groene onderwijs. “De eerste kwalificatiestructuur kwam er aan. Het was de bedoeling dat leerlingen in sterk geïndividualiseerde leerwegen in hun eigen tempo certificaten zouden behalen”, herinnert hij zich. “Agrarische scholen die tot dan klassikaal werkten in combinatie met praktijklessen, moesten het roer omgooien. Geen centraal lesprogramma en in plaats van de docent moest de leerling centraal staan. Al snel bleek dat scholen hiervoor over een mediatheek moesten beschikken.” Stoas pakte die vraag op en startte een landelijk project om het groene onderwijs te ondersteunen bij het opzetten van mediatheken. Van Gaal was daarbij betrokken als projectmedewerker. Tegenwoordig is Van Gaal kennismanager bij een advocatenbureau in Ede en kijkt hij met gemengde gevoelens terug op die periode. Al tijdens het project werd volgens hem duidelijk dat de bekostiging van de aoc's voor de mediatheken niet toereikend was. In de lumpsum-financiering werd geen rekening gehouden met de schaal van het groene mbo in vergelijking met het overige mbo. “If you pay peanuts, you get monkeys”, waarschuwt hij. “Het onderwijs moet de mediathecaris – ik spreek liever van kennismanager – op waarde weten te schatten.” Het project, dat beëindigd werd in 1995, was gericht op het beheer van de mediatheek. Integratie in het onderwijsproces hoorde daar niet bij. “Nu, ruim 10 jaar later, lijkt het er volgens hem sterk op dat aoc's de positie van de mediatheek en de mediathecaris onveranderd hebben gelaten. □